

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО • LITERARY STUDIES

УДК 82.091–31'06:821.[111(73)+131.1]

DOI: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.2.2021.246095>Любов Мітіна*

РЕМІНІСЦЕНЦІЇ «ІМЕНІ РОЗИ» УМБЕРТО ЕКО В «КНИЖКОВИХ ТАСМНИЦЯХ» ОТТО ПЕНЦЛЕРА

У статті досліджено міжтекстовий дискурс роману Умберто Еко «Ім'я рози» та серії «Книжкові тасмниці» Отто Пенцлера через такі види ремінісценцій, як прямі, або незмінні, модифіковані, або трансформовані, та приховані, або неявні. Встановлено, що означена серія як сукупність текстів виявляє по відношенню до роману Еко властивість інтертекстуальності, обумовлену наявністю у приймаючих текстах різних видів ремінісценцій початкового тексту, а з урахуванням жанрових особливостей текстів-реципієнтів, взаємодія текстів відбувається в детективній площині тексту-джерела, що є відмінною рисою розглянутого інтертекстуального дискурсу.

Ключові слова: Умберто Еко, «Ім'я рози», Отто Пенцлер, «Книжкові тасмниці», ремінісценція, міжтекстовий дискурс, інтертекстуальність.

Mitina Liubov. The reminiscences of «The Name of the Rose» by Umberto Eco in the «Bibliomysteries» by Otto Penzler.

The article explores the intertextual discourse of Umberto Eco's novel «The Name of the Rose» and Otto Penzler's book series «Bibliomysteries» through the reminiscences as a form of the intertextuality that reflects «images of the literature in the literature». The plot analysis is carried out and seven main characteristic features of the detective component of the novel Eco are singled out. The genre-typological features of each of the selected works of the Penzler's series are studied and the following types of the reminiscences are revealed: direct, or unchanging; modified, or transformed; and hidden, or implicit.

The following number of the reminiscences in the considered works is defined:

- 1) «The Compendium of Srem» by F. Paul Wilson – 8 direct, 14 transformed, 2 hidden;
- 2) «An Acceptable Sacrifice» by Jeffery Deaver – 4 direct, 7 transformed, 2 hidden;
- 3) «Condor in the Stacks» by James Grady – 2 direct, 5 transformed, 3 hidden;
- 4) «The Gospel of Sheba» by Lyndsay Faye – 5 direct, 8 transformed, 2 hidden;
- 5) «It's in the Book» by Mickey Spillane and Max Allan Collins – 3 direct, 6 transformed, 2 hidden.

It is established that the specified series as a set of texts reveals in relation to the novel Eco property intertextuality due to the presence in the receiving texts of different types of reminiscences of the original text. Taking into account the genre features of the recipient texts, the interaction of the texts takes place in the detective plane source text, which is a distinctive feature of the considered intertextual discourse.

Keywords: Umberto Eco, «The Name of the Rose», Otto Penzler, «Bibliomysteries», reminiscence, intertextual discourse, intertextuality.

За влучним визначенням Ш. Грівеля, «немає тексту, окрім інтертексту» [Ильин 2001, с. 104], або кожний новий текст – це своєрідна проєкція відповідних попередніх текстів, а у вузькому значенні – їх ремінісценція. Тому, уточнює Ю. Кристева, «будь-який текст є продуктом вбирання і трансформації якогось іншого тексту» [цит. за: Хализев 1999, с. 259]. При цьому, за У. Еко, виникає «інтертекстуальний діалог» як «феномен, при якому в даному тексті відлунюються інші тексти» [Літературознавча 2007, с. 431]. Саме такий діалог,

* Любов Мітіна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри гуманітаристики та мистецтвознавства Харківської державної академії культури (Харків, Україна); e-mail: mitina.ls@gmail.com.

або пару прототекст – інтертекст складають роман «Ім'я рози» Умберто Еко (Umberto Eco, 1932–2016, Італія) та серія «Книжкові таємниці» Отто Пенцлера (Otto Penzler, 1942, США).

Пенцлер – відомий редактор детективів, укладач енциклопедій детективу та володар численних нагород за свої біографічні, критичні, укладацькі та інші літературні роботи. Також власник магазину детективної літератури «Таємничка книга» (Mysterious Bookshop, Нью-Йорк), де і мешкає. Саме як власник магазину Пенцлер отримав престижну премію «Ворон» (Raven, 2003). Коли у 2010–2012 роках виникли серйозні фінансові проблеми, він звернувся до своїх друзів – відомих авторів детективів із проханням створити для свого магазину твір з оригінальною книжковою таємницею. Отримані твори друкувались окремо мінімальним нумерованим накладом з автографом автора та публікувались в електронному вигляді, причому багато з них були перекладені на десятки мов (українських перекладів поки що немає). Крім того, Пенцлер видав їх окремо збіркою «Книжкові таємниці», що мала підзаголовок «Кримінальні історії у світі книг та книгарень». Зараз вийшло два томи збірки [Bibliomysteries 2017; Bibliomysteries 2018], кожний з яких має 15 творів (повість або оповідання) 15 різних авторів, третій том планується до виходу найближчим часом.

Незважаючи на наявність окремих досліджень творчості авторів серії Пенцлера, робіт з аналізу їх творів, що входять до складу означеної серії, наразі нами не знайдено.

«Ім'я рози» [Еко 2006] – перший роман Еко, видатного італійського вченого і письменника, є передусім семіотичним романом, який, своєю чергою, має форму середньовічного детектива, що слушно займає високі (13 та 23) місця серед 100 найкращих детективних романів усіх часів за версіями спілок письменників детективів, відповідно британських (CWA) і американських (MWA). Водночас – це постмодерністський роман, що має багатшарову структуру, насичену численними семантичними, символічними, культурними та іншими кодами.

Дослідженню цього роману присвятили свої праці Д. Затонський (аналіз роману Еко і як детективу англійського типу, і як анти-детективу, або пародії на нього) [Затонский 2000]; О. Костюкович (роман Еко як історичне обрамлення думок, що безпосередньо стосуються головних проблем сьогоденного світу) [Костюкович 2000]; Ю. Лотман (аналіз пластів змістів, які можуть бути зчитані з текстової поверхні роману) [Лотман 2000]; І. Набитович (аналіз сакрохронотопних характеристик роману як можливості міто-ритуальної мандрівки у діяхронічному та синхронному вимірі; дослідження архітектонічної та ідейно-естетичної спорідненості повісті Наталени Королевої «1313» та роману Еко) [Набитович 2010; Набитович 2008]; М. Прокопович (аналіз кардинальної зміни вектора ціннісних орієнтацій середньовічного світогляду в романі Еко) [Прокопович 2006]; М. Суїні (дослідження роману Еко як сучасного погляду на середньовіччя та середньовічні суперечки про універсалії) [Суїні 2001]; О. Харлан (визначення основних рис жанру ретро-детективу шляхом аналізу роману Еко) [Харлан 2010]; М. Челецька (аналіз інтелектуального детективу Еко як моделі відкритого тексту) [Челецька 2008]; Г. Шовкопляс (аналіз роману Еко як типологічної моделі постмодерністського детективу) [Шовкопляс 2016] та ін. Зауважимо, що серед численних дослідників роману опинився навіть і його автор (роман як космологічна структура, метафізика детективу тощо) [Еко 2007].

Відаючи належне працям вітчизняних і зарубіжних літературознавців, визначимо необхідність сумісного дослідження згаданих вище текстів, бо робіт у цьому напрямі виявити не вдалося.

Мета статті – дослідження міжтекстового дискурсу роману Еко «Ім'я рози» та серії «Книжкові таємниці» Пенцлера через ремінісценції як таку форму інтертекстуальності, що відображає «образи літератури в літературі» [Хализев 1999, с. 253].

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: виокремлення характерних особливостей детективної складової роману Еко; визначення для кожного з обраних творів серії Пенцлера таких видів ремінісценцій, як прямі, або незмінні, модифіковані, або трансформовані, та приховані, або неявні.

Дослідження проводилося з використанням таких методів: описовий, метод зіставлення жанрово-типологічних особливостей визначених текстів, літературознавчий аналіз та синтез.

Головний герой еківського роману влучно визначає його детективну складову: «ми тут намагаємось з'ясувати щось, що сталося у громаді, яка живе книгами, між книгами, задля книг, а отже важливо й усе те, що говориться тут про книги» [Еко 2006, с. 129]. Тож ремінісценції книжкового детективу Еко можна знайти в усіх творах серії Пенцлера за визначенням, та ми обмежимося для розгляду лише п'ятьма текстами, що здалися найбільш цікавими. Кожен з них має свій номер в означеній серії – відповідно 17, 7, 28, 18, 15.

Умберто Еко (Umberto Eco, 1932–2016, Італія). «Ім'я рози» (Il nome della rosa, 1980) [Еко 2006].

Бенедиктинський монастир на півночі Італії, кінець листопада 1327 року. Тут планується диспут між теологами римського папи на чолі з великим інквізитором та представниками римського імператора – монахами-францисканцями. Але трапляється низка вбивств монахів, які пов'язані з великою монастирською бібліотекою, а це терміново потребує проведення розслідування. І саме тоді до монастиря прибувають два францисканці – монах Вільгельм Баскервільський та його учень – послушник Адсон.

Характерні особливості детективної складової роману:

- низку бібліотечних убивств розслідують два монахи – детектив-учитель та помічник-учень, які є алюзією відомої пари Холмс – Ватсон із творів Артура Конан Дойла за іменами, діалогами, вчинками та методами слідства;
- монах-детектив є колишнім інквізитором, а наразі вченим-теологом;
- визначальною метою розслідування є пошук ключової книги – другого тому «Поетики» Аристотеля, присвяченого комедії;
- маскуючою книгою є «Апокаліпсис», бо спочатку детективи помилково пов'язували низку вбивств із сімома ангельськими карами;
- великий інквізитор, що прибуває до монастиря з особливою місією, проводить своє типове розслідування – здобуває тортурами зізнання в невинних і потім страчує їх;
- організацію вбивств здійснюють бібліотекарі під керівництвом сліпого доглядача Хорхе (алюзія на Хорхе Луїса Борхеса), аби приховати еретичні, на їх погляд, книги;

- розкриття вбивств і знайдення ключової книги призводить до знищення останньої, а також усієї бібліотеки з монастирською вежею та до появи нових жертв.

Френсіс Пол Вілсон (F. Paul Wilson, 1942, США). «Компедіум Срема» (The Compendium of Srem, 2014) [Wilson 2014].

Монастир де Санто-Томас, Авіла, центральна Іспанія, 1496. Дуже близький до роману Еко хронотоп, причому просторове зміщення можна не враховувати, бо відому екранізацію «Імені рози» Жан-Жака Анно (1986) знімали майже поряд – у кастильському замку Калатрава-ла-Нуева.

Головні герої – монах-інквізитор Аделяр (колишній учений), монах-бібліотекар Раміро (керівник монастирської бібліотеки та її укладач) і Великий інквізитор Іспанії Томас де Торквемада. Аделяр випадково купує дивну книгу з незрозумілою назвою «Компедіум Срема». Цей товстий том з металевію обкладинкою, що майже нічого не важить, містить опис невідомої людської цивілізації, має невизначену кількість сторінок, яких завжди сто – при перегортанні останніх сторінок зникає відповідна кількість перших, та численні кольорові, об'ємні та рухомі ілюстрації. Крім того, книга є ментально інтерактивною, бо текст відображається рідною для конкретного читача мовою. Вона не проклинає Церкву та не зводить огуди на Отця, Сина або Святого Духа. Головна ересь книги в тому, що Бог і Його Церква в ній просто відсутні.

Монахи провадять слідство щодо походження книги, розмотуючи у зворотному порядку ланцюг володарів книги. Але цей процес переривається вбивством колишнього власника, замаскованим під самогубство. Тоді монахи під орудою Великого інквізитора здійснюють низку спроб для знищення ересі. Але ні полум'я, ні сокира ката, ні свята вода, ні різноманітні хімічні розчини не залишають на книзі жодних слідів, до того ж вона ще й не тоне у воді. Тож ересь ховають у таємній могилі, гробарів страчують, але книга повертається до свого зберігача – Раміро, як толкієнівський перстень усевладдя.

Прямі ремінісценції:

- склад головних персонажів: монах-інквізитор, монах-бібліотекар, великий інквізитор;
- місце дії – середньовічний монастир, на третьому поверсі якого розташована бібліотека;
- у центрі розслідування – ключова книга;
- розслідування провадять два монахи;
- великий інквізитор бере безпосередню участь у розслідуванні;
- убивства здійснює монах-бібліотекар;
- монах-бібліотекар приховує ключову книгу в бібліотеці та певний час намагається її знищити;
- провідний розслідувач намагається врятувати ключову книгу.

Модифіковані ремінісценції:

- зміщення монастирського хронотопу (незначне в історичному та географічному аспекті);
- головні події не відбуваються в монастирській бібліотеці;
- провідний розслідувач є колишнім ученим та чинним інквізитором;
- другий розслідувач є бібліотекарем;
- монастир та бібліотеку тільки збудовано, тож іще продовжуються деякі роботи з її благоустрою;

- у бібліотеці – тільки один бібліотекар, він же її керівник та укладач;
- ключова книга – «Компедіум Срема», автор і походження невідомі;
- розслідуються не вбивства, а походження ключової книги;
- розслідування здійснюється під орудою великого інквізитора;
- розслідування переривається вбивством, замаскованим під самогубство;
- після завершення розслідування монахи-розслідувачі намагаються разом з великим інквізитором знищити ключову книгу;
- другий розслідувач здійснює вбивство першого;
- рівень ереси ключової книги доведено до максимального;
- ключова книга є віртуальною, бо існує тільки в текстовому просторі.

Приховані ремінісценції:

- твір має назву ключової книги;
- монастир розташований поряд із замком, де знімали відому екранізацію роману Еко.

Джеффри Дівер (Jeffery Deaver, 1950, США). «**Прийнятна жертва**» (An Acceptable Sacrifice, 2012) [Deaver 2012].

Ермосійо, штат Сонора, Мексика, 2011.

Головні герої – два агенти спецслужб Мексики та США і наркобарон-книголюб. Мета – знищення наркобарона для запобігання запланованого вибуху туристичного автобуса. Наркобарон зібрав у своєму будинку-фортеці унікальну бібліотеку з 22 тисяч книг, переважно першодруків, багато з яких існують у єдиному екземплярі. Прийнятна жертва – наркобарон і можливі поплічники поруч. Неприйнятна жертва – його бібліотека.

Один з агентів під виглядом помічника букініста доставляє наркобарону замовлений першодрук «Крамниці старожитностей» Діккенса і залишає на видному місці в бібліотеці невелику книгу Шиллера в шкіряній палітурці – першодрук «Розбійників». Уміст останньої книги замінено на бомбу з відповідним механізмом – ще одна прийнятна жертва. Після очікуваного знаходження «Розбійники» знешкоджуються, а наркобарон спокійно відправляється у спальню, де й гине від вибуху ніби власного айпаду.

Прямі ремінісценції:

- склад головних персонажів: два розслідувачі та бібліотекар – доглядач і укладач бібліотеки;
- головні події відбуваються в бібліотеці;
- ключова та маскуюча книги – першодруки;
- організатор і планувальник убивств – доглядач і укладач бібліотеки.

Модифіковані ремінісценції:

- монахів-розслідувачів замінено на двох спецагентів;
- у бібліотеці – тільки один бібліотекар, він же її керівник та укладач;
- бібліотекар видає книги тільки собі;
- мета розслідування – пошук шляхів знищення бібліотекаря;
- ключова книга («Крамниця старожитностей» Чарльза Діккенса) використовується буквально – як ключ до бібліотеки;
- маскуючу книгу («Розбійники» Фрідріха Шиллера) модифіковано у вибуховий пристрій з усіма зовнішніми ознаками першодруку;
- бібліотека є місцем розгортання подій, які не завдають шкоди її книгам.

Приховані ремінісценції:

- розслідувачі не мають часу на саме розслідування, тож діють, як великий інквізитор в Еко – знищують вірогідне зло без доказів, хоча і без тортур;
- спираючись, свідомо чи несвідомо, на досвід детективів Еко, розслідувачі значно ускладнюють свій план, але зберігають неушкодженою унікальну бібліотеку, хоча йдуть на можливі людські жертви.

Джеймс Грейді (James Grady, 1949, США). «Кондор поміж стелажів» (Condor in the Stacks, 2015) [Grady 2015].

Бібліотека Конгресу, Будівля Томаса Джефферсона, Вашингтон, США, березень 2011.

Агент ЦРУ Кондор після лікування отримує призначення у спеціальний відділ Бібліотеки Конгресу – бюро інвентаризації. Він повинен переглядати художню літературу з бібліотек військових баз, що зачиняються, посольств тощо на наявність зайвих предметів і записів. Книги надходять у пересувних коробах, їх вивантажують, перевіряють і знову завантажують у ті ж короби та відправляють на утилізацію. І вже в перший день Кондор виявляє невідповідність у кількості коробів насправді та за документами.

Ця авторемінісценція повертає нас на 40 років до відомого трилера Грейді «Шість днів Кондора» (1974) та не менш відомої 50-відсоткової екранізації Сідні Поллака «Три дні Кондора» (1975). Тоді молодий аналітик ЦРУ Кондор також звернув увагу на помилку в книжковій логістиці, що призвело до знищення всього його відділу, який займався аналізом світової детективної літератури та розташовувався неподалік від Бібліотеки Конгресу.

Співробітниця бібліотеки веде боротьбу з еротикою в літературі, оманю вилучаючи відповідні книги з фондів регіональних бібліотек до сховища Бібліотеки Конгресу. Потім ці книги розміщуються у відповідних коробах бюро інвентаризації для подальшого знищення. Але все це виявляється маскуванням, бо під час переміщення коробів у різні місця бібліотеки закладається вибухівка. Та Кондор розкриває цю схему і серйозними зусиллями знешкодує її.

Прямі ремінісценції:

- головні персонажі – співробітники бібліотеки;
- бібліотека є центром розвитку сюжету.

Модифіковані ремінісценції:

- розслідування проводить один співробітник бібліотеки, який є агентом ЦРУ;
- розслідування стосується зникнення коробів книг та їх нового змісту;
- співробітниця бібліотеки формує таємний фонд «еретичних» книг для їх подальшого знищення за ознакою наявності еротичних сцен; короби завантажуються послідовно за назвами книг цього фонду та за алфавітом;
- на час розслідування маскувальними книгами є всі наявні видання таких творів:
 - Call Me Sinner (Називай мене грішницею, 1961) Аллана Маршалла (Allan Marshall) – один із псевдонімів Дональда Вестлейка (Donald Westlake, 1933–2008, США);
 - Caretakers (Доглядачі, 1983) Табіти Кінг (Tabitha Jane King, 1949, США);

- Carpetbaggers (Першопродіци, 1961) Гарольда Роббінса (Harold Robbins, 1916–1997, США);
- Delta of Venus (Дельта Венери, 1977) Анаїс Нін (Anaïs Nin, 1903–1977, Франція);
- під час розслідування «детектив» знищує обох бібліотечних злодіїв.

Приховані ремінісценції:

- співробітник бібліотеки готує її знищення як великого сатанинського храму єретичної думки;
- «детектив» запобігає вибуху бібліотеки;
- автор закінчує свою оповідь цікавим розділом «Привиди, які промайнули перед нашими очима», де висловлює подяку та подає перелік із 20 авторів, ремінісценції на твори яких можна знайти в його тексті. До цього переліку від себе додамо самого Джеймса Грейді та Умберто Еко.

Ліндсей Фей (Lyndsay Faye, США). «Євангеліє від цариці Савської» (The Gospel of Sheba, 2014) [Faye 2014].

Лондон, Велика Британія, вересень 1902.

До помічника бібліотекаря Лондонської бібліотеки звертається один із членів братерства Соломона за консультацією стосовно Євангелія від цариці Савської у вигляді рукопису XVI ст. Братерство вивчає святі таємниці, наведені легендарним царем Соломоном. Інший член цього товариства випадково знайшов у своєму будинку таємну бібліотеку магічних текстів, одним з яких виявилось означене Євангеліє. Ця книга, що містить потужні церемоніальні ритуали, викладені безпосередньо царицею Савською після зустрічей із царем Соломоном, негативно впливає на здоров'я читачів, окрім її власника. Помічник бібліотекаря встановлює автентичність рукопису, але після цього стан його здоров'я швидко погіршується. Тож він припускає, що книгу отруєно, і звертається до свого приятеля – доктора Ватсона та його друга – Шерлока Холмса. Славнозвісний детектив встановлює, що отрута знаходиться не в книзі, а в бавовняних рукавичках, призначених для роботи з нею.

Прямі ремінісценції:

- головні герої – помічник бібліотекаря та власник таємної бібліотеки;
- одне з головних місць розвитку подій – бібліотека;
- у центрі розслідування – ключова книга;
- твір подано як рукопис головного героя;
- у розслідуванні беруть участь детектив та його помічник.

Модифіковані ремінісценції:

- розслідування проводить помічник бібліотекаря;
- пара детектив – помічник використовується як епізодичне тло розслідування;
- розслідувач звертається за допомогою до детектива та його помічника тільки наприкінці розслідування;
- ключова книга – Євангеліє від цариці Савської;
- розслідуються не вбивства, а ймовірне отруєння читачів ключової книги;
- отруту розміщено не на сторінках книги, а в бавовняних рукавичках для роботи з нею;
- розслідувач також отруюється при вивченні ключової книги;

- ключова книга є віртуальною, бо існує тільки в просторі тексту.

Приховані ремінісценції:

- твір має назву ключової книги;
- розслідування завершують детектив та його помічник, які є не алюзією, а безпосередньо героями Артура Конан Дойла.

Мікі Спіллейн (Mickey Spillane, 1918–2006, США), **Макс Аллан Коллінз** (Max Allan Collins, 1948, США). «**Це є в книзі**» (It's in the Book, 2013) [Spillane, Collins 2013]. *Повість є доопрацюванням Коллінза рукопису з архіву Спіллейна.*

Нью-Йорк, США, 1980-і роки, літо.

Дон Ніколас Джиральді майже сорок років очолював нью-йоркську мафію, і весь цей час він, за чутками, фіксував усі реальні події свого бізнесу у спеціальній книзі. Цю комірну книгу мафії лише здалека бачили тільки кілька людей з найближчого оточення Дона. Коли останній давав якусь інформацію про поточні справи, то завжди додавав «це є в книзі», маючи на увазі свій таємний записник.

Після смерті Дона комірна книга зникла, бо Джиральді таємно передав її довірній особі, яка не входить до складу сім'ї. У книзі зацікавлені поліція, окремі найвищі держслужбовці та нове керівництво мафії. Усі сторони наймають для пошуків книги приватного детектива Майка Хаммера, який раніше надавав конфіденційні послуги померлому.

Хаммер разом з помічницею починають розслідування з нью-йоркського собору Святого Патрика. Згодом, долаючи певні складнощі та здійснивши декілька вбивств, детектив отримує таємну книгу, яка виявляється першим виданням англійською (1640) «Державця» (1513) Нікколо Мак'явеллі (1469–1527).

Прямі ремінісценції:

- головні герої – детектив та його помічник;
- у центрі розслідування – ключова книга;
- твір подано як розповідь головного героя.

Модифіковані ремінісценції:

- помічник детектива – жінка;
- ключова книга – «Державець» Нікколо Мак'явеллі:
 - першодрук англійського видання;
 - містить характерні ознаки всіх таємних угод мафії;
 - є метою розслідування;
- маскуюча книга – книга таємних угод мафії:
 - до кінця розслідування виконує роль ключової книги;
 - виявляється міфом;
 - залишається ключовою після завершення розслідування для окремого кола персонажів;
- католицький храм є тільки місцем пошуків ключової книги, а не місцем її зберігання;
- твір Мак'явеллі є ключовою книгою тільки в просторі її власника, бо пояснює зміст усіх таємних угод;
- ключова книга поза простором її власника перетворюється за зовнішніми ознаками безпосередньо в сховище цих угод, або в маскуючу книгу.

Приховані ремінісценції:

- ключова книга позначена в назві твору без назви самої книги;
- назва твору є фразою власника ключової книги відносно останньої.

Висновки

Тож серія «Книжкові таємниці» Пенцлера як сукупність текстів виявляє по відношенню до роману «Ім'я рози» Еко властивість інтертекстуальності, обумовлену наявністю в текстах-реципієнтах різних видів ремінісценцій початкового тексту. З урахуванням жанрових особливостей взаємодія текстів відбувається в детективній площині тексту-джерела, що є відмінною рисою розглянутого інтертекстуального дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

- Еко, У. (2006). *Ім'я рози*. Харків, 575 с.
- Затонский, Д. В. (2000). *Модернизм и постмодернизм: Мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств*. Харьков, 256 с.
- Ильин, И. П. (2001). *Постмодернизм: Словарь терминов*. Москва, 384 с.
- Костюкович, Е. (2000). Орбиты Эко. [В:] Эко У. *Имя розы*. Санкт-Петербург, с. 645–649.
- Літературознавча енциклопедія*. (2007). У 2 тт. Ковалів Ю. І. (авт.-уклад.). Київ. Т. 1, 608 с.
- Лотман, Ю. М. (2000). Выход из лабиринта. [В:] Эко У. *Имя розы*. Санкт-Петербург, с. 650–669.
- Набитович, І. (2008). Архітектонічна та ідейно-естетична симетрія повісті Наталени Королевої 1313 та роману Умберто Еко *Il nome della rosa* [У:] *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*. Lublin, p. 87–113.
- Набитович, І. (2010). Концепт лабіринту як сакрального локусу (на прикладі новелістики Х. Л. Борхеса, романів У. Еко «Ім'я рози» та К. Мосс «Лабіринт»). [У:] *Maricenterium*. Вип. 38: Літературознавчі студії. Київ, с. 45–51.
- Прокопович, М. (2006). Середньовіччя Умберто Еко. [У:] Эко У. *Ім'я рози*. Харків, с. 3–18.
- Суини, М. (2001). *Лекции по средневековой философии*. Вып. 1. Средневековая христианская философия Запада. Москва, 304 с.
- Хализев, В. Е. (1999). *Теория литературы*. Москва, 398 с.
- Харлан, О. Д. (2010). Ретро-детектив у сучасній європейській літературі: модифікації жанру. [У:] *Наукові праці [ЧДУ КМА]. Сер. Філологія. Літературознавство*, т. 135, вип. 122, с. 84–88.
- Челецька, М. (2008). Код лабіринту як предмет дослідження семіотичної антропології. [У:] *Studia Methodologica*, вип. 24, с. 132–138.
- Шовкопляс, Г. (2016). Рецепти від Умберто Еко. Деяко про написання постмодерністських детективів. [У:] *Філологічні науки*, № 8, с. 119–123.
- Эко, У. (2007). *Заметки на полях «Имени розы»*. Санкт-Петербург, 92 с.
- Bibliomysteries*. (2017). *Stories of Crime in the World of Books and Bookstores*. Penzler O. (editor). New York, 526 p.
- Bibliomysteries*. (2018). *Volume Two: Stories of Crime in the World of Books and Bookstores*. Penzler O. (editor). New York, 532 p.
- Deaver, J. (2012). *An Acceptable Sacrifice*. New York, 64 p.
- Faye L. (2014). *Gospel of Sheba*. New York, 69 p.
- Grady, J. (2015). *Condor In the Stacks*. New York, 73 p.
- Spillane, M. & Collins, M. A. (2013). *It's in the book*. New York, 66 p.
- Wilson, F. P. (2014). *The Compendium of Srem*. New York, 81 p.

Подано до редакції 12.06.2021 року
 Прийнято до друку 29.10.2021 року